ТЕРМИЗ ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

# PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

# FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA’LIM

# ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

Илмий-инновацион журнал

Jurnal OAK Rayosatining 2022-yil 30-sentabrdagi 325/6-son qarori bilan filologiya fanlari bo‘yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan

2021-yildan buyon nashr etiladi

2026 / № 1,3

Termiz – 2026

**Muassis:**
**Termiz davlat universiteti**

**PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION**

**FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM**

**ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ**

ILMIY-INNOVATSION JURNAL

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2020 yil 19 oktyabrda 1122 raqami bilan ro'yxatga olingan. Matnlarda foydalanilgan misol, ko'chirma va ma'lumotlar aniqligi uchun mualliflar javobgardir. Jurnaldan ko'chirib bosilganda manba qayd etilishi shart.

Bosishga ruxsat etildi: 28.03.2026
Qog'oz bichimi: 70x85
Bosma tabog'i: 5.94
Ofset bosma. Ofset qog'ozi
Adadi: 100
Bahosi kelishilgan narxda
Buyurtma: 155-son

«TerDU bosmaxonasi»da chop etildi
Termiz shahri, Barkamol avlod ko'chasi, 43-uy

**Tahririyat manzili:**
190111, Termiz shahri,
Barkamol avlod ko'chasi, 43.
Telefon: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Rasmiy sayt:
https://journaltersu.uz

**BOSH MUHARRIR:**
Abduqodir TOSHQULOV,
iqtisodiyot fanlari doktori, professor

**TAHRIR HAY'ATI:**

Bekpo'lat Umurqulov, filologiya fanlari doktori, professor (bosh muharrir o'rinbosari)
Shoxista Maxmaraimova, filologiya fanlari doktori, professor (mas'ul muharrir)
O'ral Xoliyorov, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O'zbekiston)
Olmos Ulviy Binnatova, f.f.d., professor (Ozarbayjon)
Karl Rayxl, f.f.d., professor (Germaniya)
Vali Savash yelok, f.f.d., professor (Turkiya)
Dorota Silviya, f.f.f.d. (PhD), dotsent (Polsha)
Zabita Mahammad qizi Teymurlu, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent (Ozarbayjon)
Tarana Imomverdi qizi Xojieva, filologiya fanlari doktori, professor (Ozarbayjon),
Muslihiddin Muhiddinov, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Ibodulla Mirzayev, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Abdi Mamatov f.f.d., professor (O'zbekiston)
Suyun Karimov f.f.d., professor (O'zbekiston)
Muhammadxon Hakimov, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Nafas Shodmonov f.f.d., professor (O'zbekiston)
Dilmurod Quronov, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Murodqosim Abdiyev, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Baxtiyor Mengliyev, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Normat Y o'ldoshev, f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Baxtiyor Xolmuxamedov, f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Bobonazar Murtazayev, f.f.n., dotsent (O'zbekiston)
Asqar Eshmo'minov, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Obidjon Shofiyev, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O'zbekiston)
Zafar Umurqulov, f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Nurali Amonturdiyev, f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)
Hakim Ahmedov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Abdulla Xudoyqulov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Ahad Shukurov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Eshnazar Jabborov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Abdumurod Arslonov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Sirojiddin Turdimurodov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Umida Raximova, f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)
Gulchehra Begmatova, f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)
Nargis Qurbonazarova, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Muyassar Xolova, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Shoira Omonturdiyeva, f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Sherzod Turdiqulov, f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)
Alibek Omonturdiyev, f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)
Humayun Nadim Muhammad, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)

Texnik muharrir: Bahodir To'raliyev

**Учредитель:**
**Термезский государственный университет**

**PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION**

**FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM**
**ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ**

НАУЧНО-ИННОВАЦИОННЫЙ ЖУРНАЛ

Зарегистрировано Агентством информации и массовых коммуникаций при Администрации Президента Республики Узбекистан от 19 октября 2020 года под номером 1122.

Авторы несут ответственность за точность приведенных в текстах примеров, отрывков и данных. Необходимо указывать источник при копировании из журнала.

Разрешено к печати: 28.03.2026
Размер бумаги; 70x85
Печатный лист: 5.94
Офсетная печать: Офсетная бумага
Тираж: 100. Цена договорная
Заказ: 155

Печатано в «Типографии ТерГУ»
ул. Баркамол авлод 43, г. Термез

**Адрес редакции:**
190111, г.Термез, ул. Баркамол авлод, 43.
Телефон: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Официальный сайт:
https://journaltersu.uz

**ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:**
Абдукадир ТАШКУЛОВ,
доктор экономических наук, профессор

**РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:**

Бекпулат Умуркулов, доктор филологических наук, профессор (зам. главного редактора)
Шохиста Махмараимова, доктор филологических наук, профессор (ответственный редактор)
Урал Холияров, ф.ф.ф.д. (. PhD), доцент (Узбекистан)
Олмос Улвий Биннатова, д.ф.н., профессор (Азербайджан)
Карл Райхл, д.ф.н., профессор (Германия)
Вали Саваш Елок, д.ф.н., профессор (Турция)
Дорота Сильвия, PhD, доцент (Польша)
Забита Магомед кызы Теймурлу, доктор философии по филологии, доцент (Азербайджан)
Тарана Имамверди гызы Хаджиева, доктор наук, профессор (Азербайджан)
Муслихиддин Мухиддинов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Ибодулла Мирзаев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Абди Маматов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Суюн Каримов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мухаммадхон Хакимов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нафас Шодмонов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дилмурод Куронов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мурадкасим Абдиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Бахтиёр Менглиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нормат Юлдашев, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Бахтиёр Холмухамедов, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Бобоназар Муртазаев, к.ф.н., доцент (Узбекистан)
Аскар Эшмуминов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Обиджон Шофиев, д.ф.ф.н. (PhD), доцент (Узбекистан)
Зафар Умуркулов, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Нурали Амонтурдиев, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Хаким Ахмедов, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Абдулла Худайкулов, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Ахад Шукуров, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Эшназар Джаббаров, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Абдумурод Арслонов, д. ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Сирожиддин Турдимуродов, д. ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Умида Рахимова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Гульчехра Бегматова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Наргис Курбаназарова, д. ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Муяссар Холова, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Шаира Амонтурдиева, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Шерзад Турдикулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Алибек Омонтурдиев, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Хумаюн Надим Мухаммад, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)

Технический редактор: Баходир Туралиев

**Institutor:**
**Termez State University**

**PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION**

**FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM**

**ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ**

SCIENTIFIC-INNOVATIONAL JOURNAL

Registered by the Agency for Information and Mass Communications under the President's Administration of the of the Republic of Uzbekistan on October 19, 2020 under number 1122.

The authors are responsible for the accuracy of the examples, passages and data provided in the texts. The source must be specified when copying from the journal.

Approved for printing: 28.03.2026
Size of the paper: 70x85
Printed sheet: 5.94. Offset printing.
Offset paper. Circulation: 100
Price is negotiable
Order: 155. Printed at the «Printing House of the TerSU»
43, Barkamol avlod str. Termez city.

Address of Editorial Office:
190111, Barkamol avlod str., 43,
Termez city.
Phone: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Official website:
https://journaltersu.uz

**EDITOR IN-CHIEF:**
Abdukodir TASHKULOV,
doctor of economic sciences, professor

**EDITORIAL BOARD:**

Bekpulat Umurkulov, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (deputy chief editor)
Shohista Makhmaraimova, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (editor-in-chief)
Ural Kholiyorov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Olmos Ulviy Binnatova, doct.of philol. sciences, professor (Azerbaijan)
Karl Rayxl, doct.of philol. sciences, professor (Germany)
Vali Salvash Elok, doct. of philol. sciences, professor (Turkey)
Dorota Silvia, PhD, associate professor (Poland)
Zabita Magomed kyzy Teymurlu, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Azerbaijan)
Tarana Imamverdi gizi Khadzhieva, Doctor of Sciences, Professor (Azerbaijan)
Muslihiddin Mukhiddinov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Ibodulla Mirzaev, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Abdi Mmatov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Suyun Karimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muhammadkhon Khakimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Nafas Shodmonov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Dilmurod Kuronov, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muradkasim Abdiyev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Bakhtiyor Mengliev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Normat Yuldashev, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Bakhtiyor Kholmukhamedov, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Bobonazar Murtazaev, cand.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Askar Eshmuminov, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Obidjon Shofiev, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Zafar Umurkulov, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Nurali Amonturdiev, PhD (Uzbekistan)
Hakim Akhmedov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Abdulla Khudaykulov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Ahad Shukurov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Eshnazar Jabbarov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Abdumurod Arslonov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Sirojiddin Turdimurodov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Umida Rakhimova, Doctor of Philosophy in Philology (Uzbekistan)
Gulchekhra Begmatova, Doctor of Philosophy in Philology (Uzbekistan)
Nargis Kurbanazarova, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Muyassar Kholova, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Shoira Omonturdiyeva, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Sherzod Turdikulov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Alibek Omonturdiev, Doctor of Philosophy in Philology (Uzbekistan)
Humayun Nadim Muhammad, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)

Technical editor: Bakhodir Turaliyev

# МУНДАРИЖА

## TILSHUNOSLIK


**MAMMADOVA SHAKAR,**
**XAMIDOV MANSUR**
Ozarbayjon va o‘zbek tillaridagi somatik frazeologizmlarning qiyosiy-tipologik tahlili ..... 7

**YAKUBOVA NILUFAR EGAMBERGANOVNA**
O‘zak va qolip (vazn) nazariyasi arabiy o‘zlashmalarni
tahlil qilishning asosiy mezoni sifatida ..... 12

**SAMANDAROV RUSTAM DO‘SYOROVICH**
Tilshunoslik fani taraqqiyotida applikativ modelning murakkab
sintaktik qurilmalar shakllanishidagi o‘rni ..... 17

**ИШАНХАНОВА МУХЛИСАБОНУ ТУРГУНОВНА**
Арабская лингвистическая традиция VII–XVII вв.: формирование
интеллектуального стиля и инструментов сохранения языковой нормы ..... 21

**ALIMOVA ZARIFAXON VAXOBOVNA**
**MAMAROZIQOVA SUG‘DIYONA SHUXRATJON QIZI**
Jomiyning «Yusuf va Zulayho» dostonida forsiy o‘rin-joy yasovchi affikslarining qo‘llanilishi ..... 25

**TO‘YCHIYEVA ZULAYXO HAMROQO‘LOVNA,**
**YERJANOVA SAULE BAYMURZAYEVNA**
Mahmud Koshg‘ariyning «Devony lug‘oti-t-turk» asarida keltirilgan
maqollardagi so‘zlarning semantik-stilistik xususiyatlari ..... 29

**SADULLAYEVA MATLYUBA AXROROVNA**
Ahmad Yassaviy ijodining ramziy tili va undagi raqamli tasavvuf ..... 33

**SOTVOLDIYEV SIROJIDDIN MAXAMMADDIN O‘G‘LI**
Arab tilida enantiosemiya hodisasi: semantik tabiati va ilmiy talqinlar tahlili ..... 36

**PANJIEVA NASIBA NARMAXMATOVNA**
**SAIBNAZAROVA NAZOKAT**
English proverbs with number components ..... 39

**ЛАТИПОВ АЗИЗ АКБАРАЛИЕВИЧ**
Сопоставительная характеристика категории
фазовости в английском и узбекском языкознании ..... 42

**AMONOV MUXTORJON UMAROVICH**
«Boburnoma» asaridagi arabcha o‘zlashmalarda antonimlik ..... 45

**ОРИФЗОДА МАДИНА КАМИЛОВНА,**
**ОРИФЗОДА БОНУ КАМИЛОВНА**
Системное изучение словообразовательной омонимии
в ретроспективном и перспективном аспектах ..... 48

**SABIROV ASROR ABDULLAYEVICH**
Nemis–o‘zbek siyosiy terminlarining semantik va stilistik xususiyatlari ..... 52

**IBRAXIMOVA IRODA BOBIR QIZI**
O‘zbekistonda til siyosati va ingliz tilining rivoji ..... 56

**TURSUNOVA MARXABO RAXMONOVNA**
Jojo Moyesning «To seni topgunimcha» romanida kognitiv dissonans fenomenining
psixologik va lingvistik talqini hamda uning tarjimashunoslikdagi ifodasi ..... 60

**ARZIMURODOVA E’ZOZA BERDIMUROD QIZI**
Zamonaviy mobil aloqa terminlarida transliteratsiya strategiyalari: ingliz va o‘zbek tillari qiyosida ..... 64

**BOZOROVA SEVARA KAMOL QIZI**
Savdo konsepti doirasida sinonimiya (o‘zbek va ingliz tillari misolida) ..... 68

**КАРИМОВА ГУЗАЛ ИХТИЯРОВНА**
Лингвокультурологический аспект концепта и его изучение в разных языках ..... 71

**MAXAMMATOVA FERUZA OLIMOVNA**
O‘tkir Rahmat she’riyatida sinonim so‘zlarning qo‘llanishi haqida ayrim mulohazalar ..... 76

# МУНДАРИЖА

**MUSTAFOEVA MAKSAD ASKAROVNA**
The structural and linguistic analysis of anthroponyms in «Beowuf» and «Alpomish» folk epics ..... 79

**NOSIROVA DILNOZA RIZOKULOVNA**
Semantic and pragmatic features of john green's novels in contemporary young adult literature ..... 82

**RAXIMOVA ZARINA UKTAMOVNA**
O'smirlar psixologiyasining lingvopoetik ifodasi va tarjimada ichki monolog hamda emotsional tasvir ..... 87

**RAXMATOVA GULNOZA ISOXONOVNA**
O'zbek tilidagi so'roq olmoshlari va so'roq yuklamalarining ingliz tilidagisi bilan qiyosi ..... 90

**BERDIYEVA SITORA UTKEROVNA**
G'afur G'ulomning «Shum bola» asarida yumorning badiiy funksiyalarining lingvistik jihatlari ..... 93

**SHAMSITDINOVA MOXINABONU AKBAR QIZI**
Yapon tilida omonimlardan foydalanishda nutqiy strategiyalar ..... 98

## ADABIYOTSHUNOSLIK

**ШОФИЕВ ОБИДЖОН БАХТИЁРОВИЧ**
Телба образининг бадиий талқини
(Эркин Аъзамнинг «Сув ёқалаб» ва «Танҳо қайиқ» киноқиссалари мисолида) ..... 100

**ASQAROVA ZULAYXO YANGIBOYEVNA**
Muhammad Rizo Ogahiyning «Riyozu-d-davla» asaridagi ta'rixlarning badiiy-estetik qimmati ..... 104

**MAMADJONOVA SEVARA MAXAMADJON QIZI**
Adabiyotshunoslikda dualizm tushunchasining nazariy va
metodologik asoslari (Agata Kristi poetikasi misolida) ..... 109

**RAHIMOVA SARVINOZ TOLIBOVNA**
Usmon Azimning «Devorlari yiqilgan bog'» hamda «Yana sevgi haqida she'rlar»
asarlaridagi simulyakra va boshqa postmodern xususiyatlar ifodasi ..... 112

**СААКЯН РОЗА ЮРЬЕВНА**
Поэтика полемического жанра в памфлетной публицистике
Даниэля Дефо и Жжонатана Свифта ..... 115

**SHAMSIYEVA SHOXISTAXON QUDRATULLAYEVNA**
Gender rollarni aks ettiruvchi stereotiplar ..... 119

**НАСРИДИНОВА СИТОРА УТКИРОВНА**
Мотив отсутствия и присутствия как средство создания
напряжения в рассказе Джека Ритчи «Отсутствие эмили» ..... 125

**BAFOYEVA ROXILA VALIJON QIZI**
Amerika hamda o'zbek postmodern adabiyoti xususiyatlari ..... 128

**KHAKIMOVA NARGIZA KHAYRILLOYEVNA**
Mythological origins of the epics "Arthuriana" and "Alpamysh" ..... 131

## TA'LIM

**TILOVOVA GO'ZAL RUSTAMOVNA**
Ta'lim jarayonida o'quv izohli lug'atlardan foydalanishning nazariy va amaliy ahamiyati ..... 135

**YULDASHEVA DILAFRUZ**
The role of teacher instruction in efl classrooms: a discourse-oriented analysis
of their importance in teaching young learners ..... 138

rayonini murakkablashtiradi. Shu tarzda, dissonans fenomeni o‘quvchida empatiya va qahramonning ichki dunyosini tushunish qobiliyatini oshiradi.

Shunday qilib, kognitiv dissonans fenomeni adabiy tahlil, tilshunoslik va tarjimashunoslik tadqiqotlari uchun samarali ilmiy vosita sifatida xizmat qiladi, matnning psixologik, lingvistik va madaniy qatlamlarini chuqurroq tushunish imkonini beradi, va o‘quvchining adabiy matnga nisbatan empatiyasini shakllantiradi. Ushbu tadqiqot natijalari kelajakda adabiy tarjima va lingvistik tahlil sohalarida kognitiv dissonansni yanada kengroq o‘rganish uchun asos bo‘lib xizmat qilishi mumkin.

**Rezyume.** Ushbu maqola kognitiv dissonans fenomenini tilshunoslik, tarjimashunoslik va psixologiya doirasida o‘rganadi hamda tahlil uchun Jojo Moyes ning «Me Before You» romanidan olingan matn parchasidan foydalanadi.

**Resume.** This article explores the phenomenon of cognitive dissonance in the context of linguistics, translation studies, and psychology, using a passage from Jojo Moyes' «*Me Before You*».

**Резюме.** Статья исследует феномен когнитивного диссонанса в контексте лингвистики, переводоведения и психологии на примере фрагмента из произведения Джоджо Мойес «*До того встречи с тобой*».

Filologik tadqiqotlar: til, adabiyot, ta’lim. 2026; 3
ISNN: 2181-1741 (Print)
ISNN: 2181-1725

# ZAMONAVIY MOBIL ALOQA TERMINLARIDA TRANSLITERATSIYA STRATEGIYALARI: INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARI QIYOSIDA

**Arzimurodova E’zoza Berdimurod qizi**
*Qarshi davlat universiteti tayanch doktoranti*

XXI asr axborot texnologiyalari davri sifatida til tizimida yangi terminologik qatlamning jadal shakllanishiga olib keldi. Ayniqsa mobil aloqa texnologiyalari sohasida yuzaga kelayotgan innovatsiyalar bilan birga ko‘plab yangi terminlar paydo bo‘lmoqda. Bu terminlarning aksariyati ingliz tilida yaratiladi va global texnologik diskurs orqali boshqa tillarga kirib boradi.

Mobil texnologiyalar terminologiyasining kengayishi til tizimida yangi lingvistik jarayonlarni yuzaga keltiradi. Shunday jarayonlardan biri transliteratsiya hisoblanadi. Transliteratsiya terminologiyada bir yozuv tizimida ifodalangan birlikni boshqa yozuv tizimi orqali grafik jihatdan ifodalash jarayoni sifatida talqin qilinadi. Biroq amaliy til jarayonida transliteratsiya ko‘pincha fonetik va morfologik moslashuv bilan ham birga kechadi.

Mobil aloqa terminologiyasida transliteratsiya jarayoni ayniqsa faol namoyon bo‘ladi. Masalan, smartphone, hotspot, roaming, mobile data, touchscreen kabi terminlar o‘zbek tilida turli shakllarda qo‘llanmoqda. Ba’zi terminlar asl grafikasini saqlagan holda ishlatilsa, ayrimlari esa o‘zbek fonetik tizimiga moslashadi. Shu sabab mobil terminologiyada transliteratsiya masalasini o‘rganish tilshunoslikning muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Mazkur tad-

qiqot mobil aloqa terminlarining o‘zbek tiliga kirib kelish jarayonini lingvistik nuqtai nazardan tahlil qilishga qaratilgan.

Tadqiqotning asosiy maqsadi mobil aloqa terminlarida transliteratsiya strategiyalarini aniqlash hamda ularning o‘zbek til tizimiga moslashuv xususiyatlarini tahlil qilishdan iborat.

Transliteratsiya tilshunoslikda yozuv tizimlari o‘rtasidagi grafemik moslashuv jarayoni sifatida talqin qilinadi. Ushbu jarayon bir yozuv tizimida ifodalangan lingvistik birlikning boshqa yozuv tizimi orqali grafik jihatdan qayta ifodalanishini anglatadi. Transliteratsiya ko‘pincha fonetik moslashuvdan farqli ravishda, asosan grafik moslikni saqlashga qaratilgan jarayon sifatida qaraladi.

Transliteratsiya masalasi xalqaro tilshunoslikda keng o‘rganilgan. Masalan, D. Crystal transliteratsiyani yozuv tizimlari o‘rtasidagi moslashuv jarayoni sifatida izohlab, uning asosiy vazifasi lingvistik birliklarning grafik identifikatsiyasini saqlash ekanligini ta’kidlaydi[1]. Crystalning fikricha, transliteratsiya jarayoni ayniqsa texnologik terminologiyada muhim ahamiyat kasb etadi, chunki bunday terminlar ko‘pincha global kommunikatsiya vositasi sifatida ishlatiladi.

Terminologiya nazariyasida transliteratsiya masalasi E. Wüster tomonidan ham ko‘rib chiqilgan. Olim terminologik birliklarning xalqaro ilmiy diskursda bir xil shaklda qo‘llanishi zarurligini ta’kidlab, texnik terminlarda grafik barqarorlik muhim omil ekanligini ko‘rsatadi[2]. Ayniqsa texnologiya va muhandislik sohalarida terminlarning transliteratsiya orqali boshqa tillarga kirib borishi keng tarqalgan.

Til kontaktlari nazariyasida ham transliteratsiya jarayoni muhim o‘rin egallaydi. U. Weinreich o‘z tadqiqotlarida chet til birliklarining o‘zlashuvi jarayonida grafik va fonetik moslashuv birgalikda sodir bo‘lishini ta’kidlaydi[3]. Uning fikricha, terminlarning yangi til tizimiga kirib kelishida dastlab grafik shakl saqlanadi, keyinchalik esa fonetik va morfologik integratsiya yuz beradi.

Zamonaviy terminologiya tadqiqotlarida transliteratsiya va termin o‘zlashuvi o‘rtasidagi munosabat ham muhim masala sifatida ko‘rib chiqiladi. M.T. Cabré terminlarni kommunikativ birlik sifatida talqin qilib, ilmiy va texnologik diskursda termin shaklining barqarorligi muhimligini ta’kidlaydi[4]. Uning fikricha, global texnologik terminlarning transliteratsiya orqali boshqa tillarga kirib borishi ilmiy kommunikatsiya samaradorligini oshiradi.

O‘zbek tilshunosligida ham transliteratsiya masalasi qator tadqiqotlarda o‘rganilgan. Jumaniyozov va Islomov zamonaviy o‘zbek tilida transliteratsiya hamda amaliy transkripsiya muammolarini tahlil qilib, terminlarni yozishda grafemik moslashuv va me’yorlashtirish masalalariga alohida e’tibor qaratadi[5]. Mualliflarning ta’kidlashicha, transliteratsiya jarayonida milliy yozuv tizimi qoidalari bilan xalqaro termin shakllari o‘rtasida muvozanat saqlanishi lozim.

Axborot texnologiyalari va mobil aloqa terminologiyasi esa transliteratsiya jarayoni eng faol namoyon bo‘ladigan sohalardan biri hisoblanadi. Mobil texnologiyalar bilan bog‘liq terminlar global kommunikatsiya tizimi orqali tez tarqaladi va ko‘pincha ingliz tilidagi shaklini saqlagan holda boshqa tillarga kirib boradi. Masalan, *Wi-Fi, hotspot, smartphone, roaming* kabi terminlar ko‘plab tillarda transliteratsiya asosida qo‘llanmoqda.

Shu sabab mobil aloqa terminlarining transliteratsiya xususiyatlarini o‘rganish nafaqat terminologiya nazariyasi, balki zamonaviy lingvistika uchun ham muhim ilmiy ahamiyatga ega. Ushbu tadqiqot aynan mobil aloqa terminlarining o‘zbek tiliga transliteratsiya orqali kirib kelish jarayonini tizimli ravishda tahlil qilishga qaratilgan.

Tadqiqot davomida mobil aloqa texnologiyalari sohasida qo‘llaniladigan inglizcha terminlarning o‘zbek tiliga transliteratsiya orqali kirib kelish xususiyatlari tahlil qilindi. Empirik material sifatida mobil qurilmalar interfeysi, mobil xizmatlar va tarmoq texnologiyalariga oid terminlar tanlab olindi. Terminlar Android va iOS platformalari interfeysi hamda texnik hujjatlarda uchraydigan birliklar asosida shakllantirildi[6].

Tahlil natijasida mobil aloqa terminlarining o‘zbek tiliga kirib kelishida uch asosiy transliteratsiya modeli aniqlanadi:

-grafik shaklni saqlovchi terminlar;

-adaptatsiyalashgan transliteratsiya birliklari;

-gibrid terminlar.

Mazkur tasnif terminlarning lingvistik moslashuv darajasini aniqlash imkonini beradi.

*Grafik shaklini saqlovchi terminlar*

[1] Crystal D. A Dictionary of Linguistics and Phonetics. – 6th ed. – Oxford: Blackwell Publishing, 2008. – P. 490–491.

[2] Wüster E. Introduction to the General Theory of Terminology and Terminological Lexicography. – Vienna: Springer, 1979. – P. 34–38.

[3] Weinreich U. Languages in Contact: Findings and Problems. – New York: Linguistic Circle of New York, 1953. – P. 56–60.

[4] Cabré M. T. Terminology: Theory, Methods and Applications. – Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1999. – P. 92–95.

[5] Jumaniyozov Z. O., Islomov S. R. Zamonaviy o‘zbek tilida transliteratsiya va amaliy transkripsiya // O‘zbekistonda xorijiy tillar. – 2023. – №3. – B. 47–49.

[6] Android Developers. Android terminology and mobile platform documentation. – https://developer.android.com Apple Inc. iPhone User Guide. – https://support.apple.com.

Mobil aloqa terminologiyasining muhim qismi xalqaro texnologik standartlar bilan bog‘liq bo‘lgan qisqartmalardan iborat. Bunday terminlar ko‘pincha boshqa tillarga ham o‘z grafik shaklini saqlagan holda kirib boradi.

Misol tariqasida quyidagi terminlarni olishimiz mumkin:

*Wi-Fi – **Wireless Fidelity** – simsiz tarmoq texnologiyasi.*

*DNS – **Domain Name System** – domen nomlari tizimi.*

*LTE – **Long Term Evolution** – uzoq muddatli rivojlanish texnologiyasi (yuqori tezlikdagi mobil aloqa standarti).*

*SIM – **Subscriber Identity Module** – abonent identifikatsiya moduli (SIM karta).*

*5G – **Fifth Generation** – beshinchi avlod mobil aloqa texnologiyasi.*

*GPS – **Global Positioning System** – global joylashuvni aniqlash tizimi.*

*VPN – **Virtual Private Network** – virtual xususiy tarmoq.*

Mazkur terminlar mobil aloqa texnologiyalarining global standartlarini ifodalaydi. Shu sababli ularning grafik shaklini o‘zgartirish ilmiy kommunikatsiyada termin identifikatsiyasini qiyinlashtirishi mumkin.

Misol uchun: *Wi-Fi tarmog‘i, SIM karta*, *DNS sozlamalari*, *VPN xizmati*, *5G texnologiyasi.*

Bu yerda inglizcha termin grafik jihatdan saqlanib qoladi, biroq u o‘zbek tilining sintaktik tizimiga moslashgan holda qo‘llanadi.

Terminologiya nazariyasiga ko‘ra, bunday birliklar xalqaro terminlar sifatida qaraladi va ilmiy kommunikatsiyada ularning grafik barqarorligini saqlash muhim hisoblanadi.

*Adaptatsiyalashgan transliteratsiya*

Mobil aloqa terminlarining ayrimlari o‘zbek tilining fonetik tizimi ta’sirida moslashadi. Bu jarayon transliteratsiya va fonetik adaptatsiyaning o‘zaro ta’siri natijasida yuzaga keladi.

Masalan:

*online - onlayn*
*offline - oflayn*
*scanner - skaner*
*server - server*
*router – router.*

Bunday terminlar ko‘pincha ommaviy kommunikatsiya va kundalik nutqda keng qo‘llanadi: *onlayn xizmatlar*, *oflayn rejim*, *server bilan ulanish*, *skaner orqali hujjat yuborish.*

Crystal til kontaktlari jarayonida o‘zlashgan birliklarning fonetik moslashuvi tabiiy lingvistik jarayon ekanligini ta’kidlaydi.

Haspelmath va Tadmor ham chet til birliklarining boshqa tillarga kirib kelishida fonetik adaptatsiya muhim rol o‘ynashini qayd etadi[1].

*Gibrid terminlar*

Mobil aloqa terminologiyasida keng tarqalgan model gibrid terminlar hisoblanadi. Bunday terminlarda inglizcha komponent o‘zbekcha birlik bilan birikadi: *mobile data xizmati*, *cloud storage xotirasi*, *touchscreen ekran*, *call log jurnali*, *search engine tizimi*, *online chat xizmati.*

Bunday terminlar texnologik terminologiyada keng qo‘llaniladi, chunki ular terminning xalqaro identifikatsiyasini saqlagan holda mahalliy til tizimiga moslashish imkonini beradi.

Masalan:

*mobile data xizmatini yoqish*
*call log jurnalini tekshirish*
*cloud storage xotirasidan foydalanish.*

*Morfologik integratsiya*

Transliteratsiya qilingan terminlar vaqt o‘tishi bilan o‘zbek tilining grammatik tizimiga ham moslashadi. Bu jarayon morfologik integratsiya deb ataladi.

Misol uchun:

*Wi-Fi tarmog‘ida ishlash*
*VPN xizmatidan foydalanish*
*serverlarni boshqarish*
*routerga ulanish*
*5G texnologiyasining rivojlanishi.*

Weinreich til kontaktlari jarayonida o‘zlashgan birliklarning grammatik integratsiyasi til tizimining tabiiy rivojlanish bosqichi ekanligini ta’kidlaydi.

Haugen ham o‘zlashgan terminlarning yangi til tizimiga moslashishi bosqichma-bosqich amalga oshishini qayd etadi[2].

Tahlil natijalari mobil aloqa terminologiyasida transliteratsiya jarayoni murakkab lingvistik hodisa ekanligini ko‘rsatadi.

Birinchidan, xalqaro texnologiya standartlari bilan bog‘liq terminlar ko‘pincha asl grafikasini saqlaydi. Bu jarayon terminologiya nazariyasida terminlarning xalqaro standartlashuvi bilan izohlanadi.

Ikkinchidan, ayrim terminlar fonetik moslashuv orqali mahalliy til tizimiga integratsiyalashadi. Bu jarayon til kontaktlari nazariyasida keng o‘rganilgan.

Uchinchidan, gibrid terminlar transliteratsiya va tarjima o‘rtasidagi muvozanatni ta’minlaydi. Cabré terminologiya tizimida bunday birliklarning kommunikativ samaradorligini alohida ta’kidlaydi.

Shuningdek, zamonaviy mobil texnologiyalar terminologiyasi global kommunikatsiya bilan bevosita bog‘liq bo‘lgani sababli terminlarning ko‘pchiligi ingliz

[1] Haspelmath M., Tadmor U. Loanwords in the World’s Languages. – Berlin: De Gruyter, 2009. – P. 35–38.
[2] Haugen E. The Analysis of Linguistic Borrowing // Language. – 1950. – Vol. 26. – P. 212–214.

tilidan kirib keladi. Bu holat axborot texnologiyalari terminologiyasining ingliz tili asosida shakllanishi bilan izohlanadi[1].

Mazkur tadqiqot natijalari mobil aloqa terminologiyasida transliteratsiya jarayoni o‘ziga xos lingvistik xususiyatlarga ega ekanligini ko‘rsatdi. Tahlillar shuni anglatadiki, mobil aloqa sohasiga oid terminlar o‘zbek tiliga kirib kelishda transliteratsiya jarayoni bir xil yo‘sinda amalga oshmaydi, balki u terminlarning funksional va kommunikativ xususiyatlariga bog‘liq holda turli shakllarda namoyon bo‘ladi. Xususan, xalqaro texnologik standartlar bilan bog‘liq bo‘lgan qisqartmalar va texnologiya nomlari ko‘pincha asl grafik shaklini saqlagan holda qo‘llanadi. Bunday terminlar global texnologik diskursda umumiy identifikator vazifasini bajarishi sababli ularning yozilish shaklini o‘zgartirish ilmiy kommunikatsiyada aniqlikni kamaytirishi mumkin.

Shu bilan birga, mobil aloqa terminologiyasida ayrim birliklar ommaviy kommunikatsiya jarayonida mahalliy fonetik tizim ta’sirida moslashishi kuzatiladi. Bu jarayonda ingliz tilidan kirib kelgan terminlar talaffuzga yaqin grafika bilan yozila boshlaydi va asta-sekin til tizimida mustahkamlanadi. Masalan, online va offline kabi birliklarning onlayn hamda oflayn shakllari ommaviy nutqda keng qo‘llanayotgan adaptatsiyalashgan transliteratsiya namunalaridir.

Tadqiqot davomida mobil aloqa terminologiyasida gibrid terminlar ham muhim o‘rin egallashi aniqlandi. Bunday terminlarda inglizcha texnologik komponent o‘zbek tilidagi so‘z bilan birikib, yangi terminologik birlikni hosil qiladi. Masalan, mobile data xizmati, cloud storage xotirasi yoki call log jurnali kabi birliklar transliteratsiya va tarjima elementlarining birgalikda qo‘llanishi natijasida yuzaga keladi. Bu model terminning xalqaro identifikatsiyasini saqlab qolish bilan birga, uning semantik mazmunini o‘zbek tilida aniqroq ifodalash imkonini beradi.

Bundan tashqari, transliteratsiya orqali o‘zlashgan terminlarning o‘zbek tilining grammatik tizimiga ham moslashib borishi kuzatiladi. Masalan, Wi-Fi tarmog‘ida ishlash, VPN xizmatidan foydalanish yoki 5G texnologiyasining rivojlanishi kabi birliklar transliteratsiya qilingan terminlarning morfologik integratsiyasini yaqqol namoyon etadi. Bu jarayon o‘zlashgan terminlarning til tizimiga muvaffaqiyatli singib borayotganini ko‘rsatadi.

Umuman olganda, mobil aloqa terminologiyasida transliteratsiya jarayoni zamonaviy terminologiya tadqiqotlarining dolzarb yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Axborot texnologiyalari sohasining jadal rivojlanishi yangi terminlarning paydo bo‘lishiga olib kelayotgan bir paytda, ularning milliy til tizimiga moslashuvi va yozilish me’yorlarini aniqlash muhim ilmiy vazifa sifatida namoyon bo‘lmoqda. Shu nuqtai nazardan, ushbu tadqiqot mobil aloqa terminlarini tizimlashtirish, ularning yozilish shakllarini me’yorlashtirish hamda kelajakda mobil texnologiyalar terminologiyasiga oid leksikografik ishlanmalarni yaratish uchun muhim nazariy asos bo‘lib xizmat qilishi mumkin.

**Resume.** This article examines the transliteration features of mobile communication terminology in English and Uzbek. The study analyzes the process of borrowing English technological terms into the Uzbek language and their graphemic and phonetic adaptation. The research identifies several transliteration patterns used in mobile communication terminology and highlights the role of international technological terms in modern linguistic discourse.

**Резюме.** В данной статье рассматриваются транслитерационные особенности терминов мобильной связи в английском и узбекском языках. В исследовании анализируются процессы заимствования технологических терминов из английского языка в узбекский и их графическая и фонетическая адаптация. Особое внимание уделяется основным моделям транслитерации терминов мобильной связи и их функционированию в современном языковом дискурсе.

[1] Crystal D. Language and the Internet. – Cambridge: Cambridge University Press, 2006. – P. 18–21.